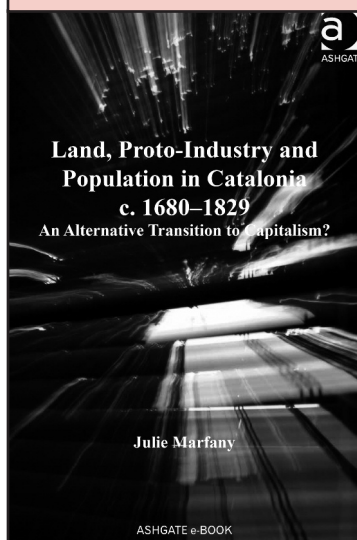

■ llibres

MARFANY, Julie

**Land,
Protoindustry
and Population
in Catalonia,
c. 1680-1829.
An Alternative
Transition to
Capitalism?**

Farnham, Ashgate, 2012.
208 pàgs.

Des del subtítol mateix hom reconeix que té a les mans un llibre ambiciós, que es proposa entrar en debats de gran rellevància historiogràfica i d'abast europeu. La qüestió de les vies de transició cap a una economia capitalista durant l'època moderna, alimentada ara fa quaranta anys per un conegut article de Robert Brenner, és abordada de forma conjunta amb altres discussions historiogràfiques, com l'encetada per F. Mendels el 1972 amb el concepte de protoindustrialització, la derivada de la interpretació de Hajnal (1965) sobre les estructures familiars europees, o la generada més recentment per la proposta de J. De Vries sobre l'existència d'una revolució industrial que hauria precedit la industrialització. Igualment, des de la primera pàgina, queda clar que el llibre pretén entrar-hi a partir d'una investigació minuciosa i detallada sobre la vila d'Igualada. La imatge inicial, ben trobada i travada, en què es comparen els inventaris d'un pareire de 1709, un fabricant de 1817 i un teixidor de 1822, és el punt d'arrencada per constatar les transformacions tant econòmiques com socials que va comportar, en aquesta Igualada setcentista, el desenvolupament de la indústria tèxtil, l'expansió de l'economia mercantil, el creixement econòmic i, en definitiva, l'ascens d'unes noves relacions de tipus capitalista; i, alhora, és també una bona imatge a partir de la qual establir les preguntes que guien el diàleg entre el cas i els models i explicacions generals plantejats en els debats esmentats. De forma insistent, Julie Marfany remarca al llarg del llibre tant les peculiaritats d'Igualada i, per extensió, de Catalunya, com la necessitat de proposar una lectura més flexible i oberta dels grans models i conceptes. Les similituds d'una Catalunya que prepara el terreny per a l'arrencada industrial amb altres països de l'Europa nord-occidental són nombroses, però també ho són algunes particularitats sobre les quals incideix el llibre; en especial, un sistema hereditari que, en principi, fomentava els models de família troncal i extensa, en comptes de la família nuclear a la qual molts autors han vinculat les transformacions de l'Europa nord-atlànica.

L'elecció d'Igualada no és banal. No només va arribar a ser el principal centre de producció drapera de la Catalunya del segle XVIII; també fou el nucli d'una zona on es va estendre amb intensitat una viticultura de petita explotació i rabassa morta amb una orientació bàsicament mercantil. Draperia i viticultura, dos eixos bàsics en el desenvolupament de l'economia catalana que varen tenir una forta vinculació, clarament visible a Igualada, concretada en un eixam de petites explotacions familiars que complementaven l'ingrés agrari amb l'activitat manufacturera en règim protoindustrial. Aquest paper d'Igualada en el desenvolupament industrial i comercial setcentista ja fa temps va ser posat en relleu per Jaume Torras en estudis

que avui han esdevinguts clàssics i que són, certament, el coixí i el fonament sobre el qual Julie Marfany construeix el seu propi argument.

El llibre s'articula en dues parts de dimensió desigual. La primera, plantejada interrogativament («Transicions al capitalisme?»), revisa tres dels grans eixos de transformació de la Catalunya i la Igualada setcentistes: els que afecten el règim de propietat de la terra i l'orientació al mercat de les explotacions agràries, l'expansió i el canvi de la manufactura tèxtil de la llana i el cotó, i el creixement demogràfic i les pautes de nupcialitat, fecunditat, mortalitat i migració. Després d'un capítol introductor, que serveix per fixar les qüestions bàsiques dels grans debats als quals ens hem referit i per presentar la zona d'estudi, el segon capítol se centra en les transformacions de l'economia rural del segle XVIII, tot posant l'accent en el procés d'especialització vitícola, les formes d'accés a la propietat (la rabassa morta, entesa —és rellevant subratllar-ho— com a variant de l'establiment emfiteutic), la conflictivitat social i la vinculació amb el mercat. Aquesta darrera qüestió, que torna a reprendre's a la segona part, es planteja a partir del dilema entre el mercat com a oportunitat o com a necessitat. La resposta, atesa la reduïda mida de les explotacions, l'escassa dotació d'eines, la manca d'animals de treball, etc., es decanta cap a un model en què la reproducció de les llars depenia, en gran mesura per força, de l'accés a diversos mercats. En el tercer capítol s'analiza l'activitat manufacturera i sobretot el pas d'una indústria tradicional, limitada als mercats locals, a una indústria capaç de desenvolupar xarxes comercials cada vegada més àmplies fins a produir, bàsicament, per a mercats llunyans, i organitzada en un sistema de *putting-out* sota control de pareires. Els aspectes més interessants d'aquest capítol es troben en l'explicació de com es produeix, a Igualada, el pas de la producció llanera al cotó, per què es trenca la continuïtat de les famílies que havien controlat la producció de llana i com de la protoindústria llanera n'emergeix una indústria del cotó caracteritzada per una escala reduïda i baixa dotació de capital.

El quart capítol està dedicat a l'evolució demogràfica. Es fonamenta en uns registres parroquials molt complets, que han permès la reconstrucció parcial de 8.700 famílies, una xifra important per tal d'analitzar dues variables clau en el règim demogràfic, com són l'edat d'accés al matrimoni i la fecunditat. Tot i que, malgrat això, algunes xifres són precàries —com adverteix la pròpia autora— el conjunt d'informacions sobre celibat definitiu, edat d'accés al matrimoni, durada de l'interval intergenèsic, etc., apunten a un augment en la natalitat. Aquesta tendència seria en alguna mesura contrarestada amb una ele-

vada mortalitat infantil i juvenil. A diferència d'allò que s'havia esdevingut en altres regions europees en creixement, Igualada no hauria aconseguit reduir significativament alts nivells de mortalitat ni escapar de la fam i la mort prematura.

La segona part, també definida amb un interrogant («Consumidors industriosos?») que remet clarament al debat sobre la revolució industriosa i a Jan De Vries, està integrada per dos capítols que busquen penetrar des de perspectives diferents —la producció, el consum— dins l'organització econòmica de les unitats familiars. Una de les opcions metodològiques centrals de tot el llibre, però que es desenvolupa plenament en aquesta part, és la voluntat de situar les llars, les famílies, en el centre de l'anàlisi entenent que són l'agent col·lectiu que adopta les decisions sobre què, com i amb quina intensitat vincular-se als mercats (del treball, de mercaderies, del crèdit, de la terra, etc.) i, alhora, les seves condicions d'existència es veuen afectades pels canvis en aquests mercats. Producció i consum s'analitzen dins les llars i es fa, bàsicament, a través d'inventaris *post mortem*. Julie Marfany ha aplegat un conjunt de 522 inventaris que, malgrat els biaixos socials i complementant-ho amb altres fonts, particularment fiscals, permeten obtenir evi-

dències —a través de la presència de béns i objectes que revelen la dedicació a una activitat productiva— sobre la persistència d'una economia familiar diversificada —poc especialitzada— en un context de creixent proletarització. Alhora, com es detalla en el cinquè capítol, apareixen indicis clars de canvis en les pautes de consum de béns durables —en la quantitat i en la tipologia—, tot i avançar lentament i amb considerable retard respecte de l'Europa nord-occidental. Potser el consum de rellotges i de llibres va tenir, a Igualada, un caràcter elitista; però es va generalitzar de manera més universal el consum de teixits de cotó o el de productes colonials com la xocolata. La Catalunya setcentista, tot i els matisos, no quedaria exclosa de la *revolució industriosa* enunciada per De Vries, en contra de la seva pròpia hipòtesi.

Es tracta, no sé si cal dir-ho, d'un volum de gran densitat i que aprofundeix en qüestions centrals de la dinàmica catalana del segle XVIII. Al llarg de la lectura, és possible discrepar en algunes apreciacions de detall o en l'enfocament d'alguns aspectes puntuals. És innegable, però, que ens trobem amb un treball de gran vàlua i interès. Val la pena llegir-lo.

Enric Saguer ■